

4.- Desberdintasunen mugak.

Desberdintasunen egungo egoera baloratzeko orduan adostasunik dagoen eta honek izan behar dituen mugak zehazteko nazioarteko erakundeek ikuspuntua oso ezberdina da. Desberdintasun maila garaiaiatik kezkatuta daudela esateaz gain, ez dago inongo adostasunik desberdintasun honen maila noraino murriztu behar den. Izan ere, helburu horiek adostea eta zehaztea zaila egiten da berdintasunaren erreferentea zein den ez dagoenean, eta edozein helburu zehazteak dakarren konpromezua onartzeko borondaterik ez dagoenean.

Desberdintasunak ez dira berez sortzen, indarrean dauden joko arauen, eta pertsonen edo herrialdeek dituzten hornidura natural edo historikoen ondorio baizik. Errentaren banaketa desberdina gutxitzeko saiakera orok joko arau horiek aldatu behar ditu nahitaez. Hau da, errentaren banaketa zuzenagoa lortzen saiatzeak indarrean diren botere harremanak aldaraztea suposatzen du.

Baina desberdintasuna gutxitzeko helburua banaketa berdintsu batetara iristea al da?, eta zeintzuk dira zuzentasunaren inguruko helburuak ezartzea ahalbidetzen duten irizpideak?, edo zelan zehaztu dezakegu zein den bilatu behar den errentaren banaketa? Horretarako, agian, ez da bide txarra banaketa ideala baino jasangaitzak eta sostenga ezinezkoak diren desberdintasunak zehaztea. Zein berdintasun mota diren arbuigarriak, eta ondorioz, zuzenduak izan behar duten, alegia. Ikus dezagun zeintzuk izan daitezkeen gutxienezko muga horiek.

4.1 muga politikoak.

Ez dago zalantzarik ikuspuntu politiko batetik desberdintasunak mugaren bat izan behar duela. Desberdintasunaren areagotzeak indarrean dagoen boterearen aurkako mugimenduak eragin ditzake, erreboltak edo gizarte ezteak esaterako. Kasu batzutan horrela izan da, desberdintasunak beraiek izan dira prozesu iraultzaileen abiapuntua. Ondorioz, mota honetako gertakizunak gauzatu ez daitezkeen ohikoa izan da gizarte mailako erreformak abiaraztea desberdintasuna gehiegizkoa gertatu ez zedin. Horregatik, edozein erregimen politikoren egonkortasuna bermatzeko desberdintasunak zenbait gutxienezko muga errespetatu behar ditu. Are gehiago ezegonkorragoak diren herrialde txiroenetan.

Orain bai, mugak izan behar direla onartzeak bakarrik ez du berez muga horiek zehazten laguntzen. Izan ere, mehatxua gauzatu aurretik zeintzuk diren muga horiek zehatzea oso zaila da. Are gehiago, kezka honetan oinarritzen diren errentaren birbanaketaren aldeko politikak mehatxuaren arriskua ikusi ondoren bakarrik jartzen dira indarrean, arriskua benetan gauzatu ez dadin helburu bakarrarekin. Ez dute desberdintasuna benetan murriztea helburu. Ez dira zuzentasunaren erreferente baten ondorioz aplikatzen, baina gutxienezko muga baten beharra argi islatzen dute. Orain bai, sistemaren egonkortasunari begira nazioarteko erakundeetan orain arte kezka sortu dutenak ez dira izan desberdintasunak beraiek, hauen adierazpen gordinena den pobrezia baino.

4.2 Muga ekonomikoak.

Analisia ekonomikoaren baitan sarritan aztertu da hazkunde ekonomikoari buruzko helburuak eta zuzentasunaren inguruak nola bateratu. Izan ere, bi helburu horiek

elkarren aurkakoak zirela uste izan da luzaroan, bata edo bestearen aldeko apustua egin behar zela nahitaez argudiatuz. Bereziki garabideetako herrialdeen kasuan, errentaren birbanaketaren aldeko politikak hazkunde ekonomiko garrantzitsua eta sostengatua lortu arte itxaron behar zutela aldarrikatu izan da. Ikuspuntu hau Kuznetz-ek abiarazi zuen hazkunde ekonomikoa eta desberdintasunen arteko harremanak bilakaera zehatza zuela aldarrikatu zuenean. Honakoa hain zuzen ere: hasieran hazkunde ekonomikoa lortu ahal izateko derrigorrezkoa da desberdintasunak areagotzea eta behin hazkundera sendotu eta egonkortzen denean bere fruituak gizartean zehar banatzeko aukeran dagoela ekonomia, eta ondorioz, epe luzera berdintasun horiek arindu egiten direla. Oso iragan hurbila arte arlo teorikoan nagusitu den ikuspuntua izan da. Bi helburu horien arteko kontrakotasuna onartzeak desberdintasunen inguruko helburuak bigarren mailan geratzea eragin du, birbanaketaren aldeko politikak etengabe atzeratuz.

Kuznetz-en aldarrikapen teoriko honek ikerketa asko eragin ditu maila enpirikoan hura frogatzeko, eztabaida akademiko sakona sortuz. Herrialde ezberdinen hazkunde tasak eta desberdintasunen egoera aztertuz bi helburu ekonomiko horien arteko kontrakotasuna errealitatean ematen denentz ikusi nahian. Desberdintasunari buruzko datuak urriak eta sarritan beti ez oso fidagarriak izan badira ere, hasierako ikerketek Kuznetz-en teoriaren aldekoak baziren ere, egun oso zalantzan dagoen ikuspuntua da. Izan ere, azken urteetako ikerketek (Temple 1999) desberdintasuna hazkunde ekonomikoa sustatzen duen aldagaia baino oztopo gisa ikusten da nagusiki. Bi aldagai hauen arteko erlazioa ez dela hasieran usten zen bezain argia eta bide bakarrekoa nagusitzen joan den ideia da (Gouddie eta Ladd, 1999).

Are gehiago, maila teorikoan egindako zenbait ekarpenek [esaterako Putterman, Roemer eta Silvestre (1998) edo Bourguignon (2000)] ere, zalantzan jartzen dute desberdintasuna murriztea eta hazkunde ekonomikoaren arteko kontrakotasuna. Beraien esanetan errenta birbanaketaren aldeko politikak efizientzi galerak sortzen dituztela zalantzan jartzeko modukoa da.

Bestalde, II Mundu Gerra osteko Europako eta Ekialdeko Asiaren esperientziek ere argi erakusten dute hazkunde ekonomikoa banaketa nahiko parekoekin ere lor daitekeela. Aldiz, laurogei hamarkadatik aurrera merkatuen liberalizazio politikak desberdintasunak nabarmen areagotu dituztela ikusi dugu. Latinoamerika adibide garbia da zentzu honetan. Bertan errentaren banaketa oso desberdina denez, hainbat ikerketa egin dira desberdintasun honen eta hazkunde ekonomikoaren arteko harremana aztertzeko, hauen artean Garapenerako Banku Interamerikarrak 1999. urtean eginikoa dugu erakusle. Honen aburuz, errentaren banaketa desberdinak giza kapitala eta kapital fisikoaren metaketa ahultzen du. Are gehiago, ez du aurkitzen inongo arrazoirik hazkunde ekonomikoak derrigorrez errentaren banaketa desberdina behar duenik esateko.

Desberdintasuna eta pobrezia.

Desberdintasuna eta pobrezia bi kontzeptu ezberdinak dira. Nahastea komeni ez den errealitatearen bi alor adierazten dute. Baina, aldi berean, bi kontzeptuen arteko erlazioa indartsua da beraien jatorria eta bilakaeran eragiten duten prozesuak aztertzen ditugunean.

Orain bai, pobrezia gainditzeko eraginkorra den edozein politikak mota bateko edo besteko birbanaketa doikuntza behar du. Izan ere, pobreziaren inguruko adierazleak

modu nabarmenean eta sostengatuak hobetu dituzten herrialdeen esperientzi guztietan, produkzio baliabideen banaketa, edo ondasun eta zerbitzuak eskuratzeko bide berdinagoak lortzeko erreforma sakonak egin izan dituzte, Hego Korea eta Taiwan honen adibide hurbil eta esanguratsuak izanik. Honen muturreko bide bat aberatsenen baliabideak pobreen errentak pobrezi muga gainditzearaino erabiltzea izango litzateke. Politika hau eraginkorra izateko beharrezkoa den gauza bakarra aberatsenek dituzten baliabideak pobre denek pobrezi muga gainditzeko adinakoak izatea da; herrialde gehienetan, oso txiroetan ezik, gertatzen dena.

Pobrezia eta desberdintasunaren arteko harremana argiago egiten da hazkunde ekonomikoarekin lotzen denean. Ez dago zalantzarik hazkunde ekonomikoa erabakiorra dela pobrezia murrizteko, baina ez modu zuzen eta automatikoan. Hazkundeak pobreziaren murrizketan duen eragina ezberdina izango da hazkundearen eredua eta indarrean dagoen banaketaren egituraren arabera. Zenbat eta hasierako banaketa egitura desberdinagoa izan, edozein hazkunde tasaren eragina pobreziaren murrizketan ahulagoa izango da. Are gehiago, hasierako banaketaren egitura oso desberdina bada, hazkunde garaia izanda ere pobrezia areagotzea eta ez murriztea eragin dezake.

Harreman hau aztertzeko pobreziaren elastikotasunaren kontzeptua erabiltzen da, hots, NPGren hazkunde tasak pobrezia maila murriztean duen eragina neurtzen du. Elastikotasun indize honen balioa bata bada esan nahi du hazkunde eredu hori eraginkorra dela pobrezia murrizteko. Aldiz, bata baino txikiagoa bada hazkunde tasa oso garaiak behar direla pobrezia murriztu ahal izateko. Horrela Sahara Azpiko Afrikako herrialdeetan non pobreziaren elastikotasuna egun bata baino txikiagoa dela uste den, herrialde horietan eta non populazioaren hazkundea % 3ko hazkunde tasa duen, pobrezia murrizteko NPG-ren % 6-9 arteko hazkunde tasak beharko lirateke. Beraz, errentaren banaketa parekoa ahalbidetzea funtsezkoa da hazkunde ekonomikoak pobrezia murrizten lagunduko badu. Izan ere, pobreziaren elastikotasuna garaiagoa da errentaren banaketa parekoa duten herrialdeetan (White, 1999:512).

Aitzitik, Latino Amerikan, erregio mailan errentaren banaketa disparekoena duena, berdintasun garaiak oztupo ugari sorrazten ditu pobrezia gainditzeko bidean. Horrela, herrialde batzuentzat %3ko hazkunde tasa lortu arren berrehun urte beharko lirateke pobrezia gainditzeko banaketa egitura desberdinak, eta ez pobreziaren lubakia sakona, direla medio (Lustig & Deustch, 1998).

Hasierako banaketaren egitura parekoa edo desberdina den kontutan hartzeaz gain, honen bilakaera nolakoa den, hazkunde ereduaren arabera, ere garrantzitsua da. Izan ere, hazkundearen ereduak hasierako banaketaren egitura parekoago edo desberdinago bihur dezake. Zein faktorek eragiten duten egungo banaketa egiturak desberdinagoak izan daitezen eta gertaera honen eta pobreziaren iraunkortasunaren artean dagoen harremana ez du erabat argitu ekonomi teoriak oraindik.

Ondorioz ez dago inolaz ere argi ekonomi garapena lortzeko hazkunde ekonomikoa hobetsi behar denik, birbanaketa neurriak atzeratuz. Izan ere, herrialde baten errentaren banaketan ematen diren emaitzak bertan indarrean jarri den hazkunde ekonomikoaren ereduaren ondorio dira. Ez dago alde zuzenik bien arteko harremana zein izan behar duen zehazterik. Errentaren banaketaren inguruko egoera zehatza analisis ekonomikoan integratu behar da eta hortik abiatuta bien arteko eraginak aztertu. Noiz diren onuragarriak eta zein egoeratan kaltegarriak. Horregatik, argi utzi behar da merkatuak

ondo funtzionatu ahal izateko desberdintasunak izan behar direla, berdintasunak efizientzia galera dakarrela, sarritan entzuten diren mota honetako iritziek, ez dutela oinarri teoriko ez enpiriko egokirik, batzuen pribilegio eta boterea mantentzeko sortzen den diskurtsoa baino ez dela.

4. 3 Zuzentasunaren mugak.

Berdintasun maila neurtzeko erabiltzen diren edozein adierazlek ez du berez banaketa hori bidezkoa edo jasangaitza den adierazten. Non edo noiz bihurtzen da desberdintasuna bidegabea? Erabateko berdintasuna bilatzen dituzten planteamenduetan kenduta- hemen berdintasun egoeratik aldentzen den edozein banaketa da bidegabea eta bere larritasuna berdintasun egoeratik aldentzen den zenbatekoa litzateke-, ez daude erreferentzi argiak, eta denek onartzeko modukoak, desberdintasunaren egokitasuna ebaluatzeko.

Horregatik galdera hau egitea beharrezkoa da: non, zein mailatan bihurtzen da desberdintasuna jasangaitza, bidegabea, bere ganean neurriak hartzea beharrezko delarik? Onarpen zabala izan dezakeen erantzuna honakoa da: bere bizitza arriskuan egoteraingoak pobrezia egoera larriak ematen badira, orduan eskuhartzea beharrezkoa da. Gutxienezko irizpide honen aurka egotea zaila litzateke justifikatzea (gutxienezko irizpide hau errealitatean praktikan jartzen den eta gabezi egoera horiei aurre egiteko behar diren neurriak hartzen diren beste kontu bat da). Baina gutxienez ikuspuntu etiko batetik, badugu onartezinezko desberdintasunak non duten muga bat, dituztenetik biziraupenaren mugan direnei baliabideak transferitzea exigitzen duen gutxienezko bat, alegia.

Dena den, posible da egun banaketaren egiturari buruz helburu normatiborik jartzea? Posible da zuzentasunaren ikuspuntutik helburuak jartzea? Zein izango da banaketaren egitura bidezkoa dela erabakitzeko erabiliko dugun irizpidea? Edo beste modu batetara esanda, zer da berdindu behar dena?

Ez dugu justiziaren gaineko proposamen bat egiteko asmorik, baina bai adierazi desberdintasunen aurkako edozein estrategiak justiziaz ulermen zehatza izateak duen garrantzia. Hala ere ingurumari honetan ezin dugu ahaztu giza garapenaren ikuspegiaren ikuspuntutik agertzen den zuzentasun eta justizi ikuspegia. Ikuspegi honetan gaitasunetan oinarritzen den ongizatearen berrikusketa egin da. Horrela, ongizatea gaitasunetan oinarritzerik badago, gaitasun hauetan ere oinarritu daiteke zuzentasunaren gaineko irizpidea. Zuzentasunaren irizpidea orduan, pertsonen oinarritzko gaitasunak garatzean datza. Beste gauza bat da helburu horretan noraino joan daitekeen, gizarte ezberdinak eta nazioarteko erakundeak ildo horretan konpromezuak hartzeko prestutasuna norainokoa den alegia.

Laburpen giza desberdintasunak izan behar duten mugak baloratzeko orduan hiru maila bereizi ditugu: a) muga politikoak: gizartearen egonkortasuna bermatzeko beharrezkoak direnak; b) muga ekonomikoak: hazkunde ekonomikoa eta pobrezia murrizketaren arloan emaitza onak lortzeko beharrezkoak direnak; c) zuzentasunaren mugak: justizia irizpideak kontutan hartuta beharrezkoak direnak.